

Мухай Анастасія Андріївна
студентка юридичного факультету

Науковий керівник –

Наливайко Л.Р.,
д.ю.н., проф., Засл. юрист України,
проф. каф. загальноправових дисциплін

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

ГЕНЕЗА ІНСТИТУТУ ОМБУДСМЕНА З ПРАВ ДИТИНИ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

У системі гарантій прав і свобод людини у сучасних демократичних державах важливе місце займає інститут парламентського уповноваженого у правах людини (омбудсмана). Омбудсман (або омбудсмен) – це самостійний державний орган, що спирається на парламент, посадова особа, метою якого є захист прав і законних інтересів людини, що порушуються діями або бездіяльністю адміністративних органів і посадових осіб.

Зазначимо, що темі правової природи омбудсмана з прав дитини приділено значну увагу в працях таких вчених, як А. Автономова, В. Бойцов, Ю. Грошевий, К. Закоморна, В. Костицький, М. Костицький, В. Лемак, Н. Оніщенко, О. Марцеляк, Г. Мурашин, О. Потопахіна, О. Петришин, В. Тацій, Ю. Тодика, В. Федоренко, В. Шаповал, Ю. Шемшученко та ін.

Термін «омбудсмен» (швед. ombudsman, від ombudo – представник) застосовують для позначення посадової особи (представника парламенту), яка контролює діяльність органів виконавчої влади у сфері дотримання прав людини [3, с. 10]. Уперше інститут омбудсмана виник у Швеції у 1809 р., коли шведський риксдаг (парламент) прийняв закон, за яким парламентові надавалося право обирати спеціального парламентського комісара (омбудсмана) для здійснення нагляду за дотриманням законодавства і з метою урівноважити широкі повноваження короля з компетенцією парламенту. Що стосується безпосередньо дитячого омбудсмана, то перший омбудсман з прав дитини був призначений у Норвегії в 1981 році документом «Акт про Омбудсмана у справах дітей Норвегії» [5].

Доцільно зауважити, що поширення інституту омбудсмана в інших державах Європи та світу почалося після Другої світової війни. Це пов'язано з тим, що держава стала більш активно втручатися в усі сфери суспільного життя, надавати більше послуг громадянам. Люди ставали все більш залежні від держави і влади, що, у свою чергу, збільшило кількість конфліктів між державою і громадянами. Таким механізмом став інститут омбудсмана. Поступово з'явилися спеціалізовані омбудсмани, покликані захищати права та

інтереси окремих категорій населення. Необхідність спеціалізованого захисту певних прав людини або прав певних категорій людей викликана потребою розширення охоплення контрольної діяльності, специфікою державного та адміністративно-територіального устрою [2, с. 20]. Запровадження інституту омбудсмана мало декілька позитивних наслідків, серед яких можемо виділити наступні: додаткові гарантії захисту прав і свобод окремих категорій населення, а також їх розвитку та розповсюдженню не тільки на загальнодержавному рівні, а й на рівні адміністративних одиниць. Спеціалізація омбудсманів має на меті головним чином підвищення ефективності їх діяльності.

Зараз цей інститут найпоширеніший у країнах Європейського Союзу та Латинській Америці. Підставами для його створення стали масові порушення прав і свобод дітей, особливо у соціально незахищених сім'ях. Діти – дуже особлива категорія населення, які мають обмежену можливість самостійного захисту власних прав через вік, відсутність достатньої кількості знань про свої права та можливості їх захисту. Тому існування спеціалізованого омбудсмана з прав дитини є необхідним інструментом для держав, які спрямовані на ефективний захист прав і свобод людини і громадянина.

Необхідність такого спеціалізованого правозахисного органу пояснюється щонайменше трьома причинами: по-перше, діти через особливості свого психічного і фізичного розвитку вимагають особливого підходу; по-друге, через відсутність життєвого досвіду і певною мірою залежного положення вони не завжди самостійно можуть захистити свої права і законні інтереси; по-третє, благополуччя і нормальний розвиток дітей визначають майбутнє будь-якої країни [1, с. 185].

Сьогодні у багатьох країнах є доволі поширеною практика введення спеціалізованих омбудсменів, які здійснюють свою діяльність в інтересах спеціальних груп, що потребують додаткового захисту. Моделі спеціалізованих омбудсменів досить різноманітні – військові омбудсмани (ФРН, Норвегія, на регіональному рівні в Російській Федерації (Алтайський край), омбудсмани з питань охорони здоров'я (Велика Британія, США), омбудсмани з прав дитини (Норвегія, Фінляндія, Нова Зеландія, Австрія, Ізраїль, Колумбія, Російська Федерація, Литва та ціла низка інших країн), студентські омбудсмани (США, Велика Британія, Канада, Російська Федерація) тощо [4, с. 12].

Загалом, у міжнародному співтоваристві немає єдиного визначення з прав дитини. У різних державах цей інститут має назву дитячий омбудсмен, Уповноважений з прав дитини, Захисник дітей; Комісарами з прав дітей тощо. Проте специфіка їх діяльності є однаковою – це незалежні державні інститути, створені на національному та місцевому рівнях. Їх роль полягає в тому, щоб незалежно виявляти порушення прав дитини та захищати дітей та підтримувати дії урядів, парламентів, громадянського суспільства, ЗМІ та приватного сектору були спрямовані на захист та підтримку дітей. Інститути Дитячих омбудсменів підтримують постійний контакт з дітьми, доносять їх думку до високопосадових осіб, які приймають владно-управлінські рішення,

а також постійно здійснюють охорону і захист прав та свобод дітей. Все більше країн в усіх регіонах світу створюють такі інститути з метою підтримки виконання своїх зобов'язань в сфері захисту дітей [6, с. 112].

Отже, перший омбудсман з прав дитини був призначений у Норвегії в 1981 році документом «Акт про Омбудсмена у справах дітей Норвегії». Міжнародний досвід здійснення незалежного контролю за реалізацією прав дітей свідчить, що інститут омбудсмена є найбільш ефективним його механізмом, основним змістом діяльності якого із часу появи цієї інституції в міжнародній практиці є захист прав дітей у всіх його виявах. Отже, омбудсмен у справах дітей – орган, утворений для захисту прав та інтересів дитини.

1. Банах С.В. Функції омбудсманів у сучасному світі: порівняльно-правове дослідження : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Маріуполь, 2014. 236 с.

2. Дакал А. Зарубіжний досвід формування та реалізації державної політики щодо захисту прав дітей: роль інституту омбудсмана у справах дітей. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2012. Вип. 4. С. 211-219.

3. Закоморна К.О. Інститут омбудсмана як засіб забезпечення прав і свобод людини та громадянина (порівняльно-правовий аналіз): автореферат дис... канд. юрид. наук. Харків, 2000. 20 с.

4. Марцеляк О.В. Конституційно-правовий статус інституту омбудсмана: світовий досвід та українська модель: автореф. дис. док. юрид. наук. 12.00.02. Одеса, 2004. 36 с.

5. Рудік О., Лазарева Л. Інститут спеціалізованого і місцевого омбудсмена як механізм захисту прав людини: зарубіжний досвід. URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2011/2011_03\(10\)/11romlzd.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2011/2011_03(10)/11romlzd.pdf).

6. Фоменко М. В. Щодо запровадження інституту омбудсмана з прав дитини в Україні. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. «Право»*. 2016. Вип. 17. С. 186-191.

Бідняк Софія Станіславівна

студентка юридичного факультету

Науковий керівник –

Наливайко Л.Р.,

д.ю.н., проф., Засл. юрист України,

проф. каф. загальноправових дисциплін

*(Дніпропетровський державний
університ внутрішніх справ)*

ПОЗИТИВНІ ТА НЕГАТИВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ГЕНДЕРНИХ ПРИНЦИПІВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Завдяки новим інформаційним технологіям світ радикально змінюється, стає взаємопов'язаним і взаємозалежним; формується глобальне людське співтовариство, здатне вирішувати багато глобальних проблем. З іншою боку,